

Maciej Ostrowski, Jesteśmy pielgrzymami przed Tobą. Posługa duszpasterska wśród pielgrzymów, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 2005, ss.296.

Jesteśmy świadkami wzmożonego ruchu pielgrzymkowego. Według obliczeń, w skali światowej każdego roku na drogi pątnicze wyrusza ok. 240 milionów osób, w tym 150 milionów chrześcijan. Liczby te są imponujące. Z drugiej strony trzeba zauważyć, że tendencje do indywidualizacji i pluralizacji życia, wkraczające w sferę religijną, nie omijają szlaków pielgrzymkowych. Charakter pielgrzymek mocno się różnicuje. Trudno dziś określić, jaką część tej masy 150 milionów chrześcijan stanowią pielgrzymi tradycyjni, przeżywający pielgrzymkę, jako czas modlitwy i pokuty. Jedno jest pewne: pielgrzymowanie stało się obecnie znakiem czasu, a zatem wielkim wyzwaniem dla duszpasterstwa, które powinno być równie nowoczesne, jak są nimi pielgrzymki w całej swej różnorodności.

W tej sytuacji walną pomocą może służyć duszpasterstwu recenzowane tu opracowanie ks. profesora Macieja Ostrowskiego, będące owocem jego przemyśleń i osobistych doświadczeń w trakcie pasterskiej posługi pielgrzymom. Autor prowadzi najpierw rozważania teoretyczne, a następnie przechodzi do praktyki duszpasterskiej. Całość składa się z sześciu rozdziałów. W pierwszym sięga do antropologii, aby ukazać fundamentalne prawdy o człowieku. Najpierw analizuje określenie człowieka jako *homo viator*, wykazując, że wędrowanie należy do strukturalnych cech człowieka. Następnie przedmiotem analizy jest określenie: *homo peregrinus*, wyrażające tendencję do poszukiwania trwałych, ponadczasowych wartości. Stwierdza, że pielgrzymowanie jest świętowaniem wiary. Patrząc zaś na dzieje chrześcijańskiego pątnictwa, dochodzi do wniosku, że pielgrzymka zaspokaja nie tylko religijne, ale także inne potrzeby ludzkie, oraz pełni pozareligijne funkcje, zwłaszcza kulturotwórczą.

W drugim rozdziale, zatytułowanym: *Między wędrówką a pielgrzymowaniem*, autor zmierza do uściślenia pojęcia pielgrzymki i jej zdefiniowania oraz wyodrębnienia od innych pokrewnych zjawisk, jak turystyka religijna i tzw. świeckie pielgrzymki. Do tych ostatnich autor zalicza wędrówki (przyjazdy) do obozów zagłady, miejsc bitew, miejsc katastrof – gdzie przybywają nie tylko chrześcijanie i wykonują specyficzne czynności, jak składanie wieńców czy kwiatów, zapalanie świec, wygłaszanie przemówień itp. Innym przykładem świeckiej pielgrzymki są odwiedziny mauzoleum Lenina w Moskwie czy wędrówki do miejsc związanych z wielkimi twórcami kultury, a w Polsce takie rajdy organizowane szlakami Jana Pawła II, w których nie przewiduje się żadnych nabożeństw. Autor zauważa, że świeckie pielgrzymki mogą stać się ła-

twym polem nowej ewangelizacji i przekształcić się w pielgrzymki autentyczne, tj. religijne.

W kolejnym rozdziale autor analizuje pielgrzymkę, jako akt pobożności. Stwierdza, że już samo przemieszczanie się, zwłaszcza piesze, ku miejscu świętemu jest modlitwą. Pielgrzym, „modląc się stopami”, przemierza świętą przestrzeń między domem rodzinnym a miejscem świętym. Tę świętą przestrzeń należy rozumieć nie jako jej ubóstwienie, ale w znaczeniu historiozbawczym. Obok przestrzeni geograficznej autor zwraca uwagę na duchową przestrzeń, gdy pątnik zwraca się ku swemu wnętrzu, by tam spotkać się ze sobą samym i usłyszeć głos Boga. Autor analizuje różne rodzaje i formy modlitwy praktykowane w tej świętej przestrzeni, zaś w końcowej części rozdziału krótko charakteryzuje nabożeństwa, które są pokrewne pielgrzymce, gdyż zawierają w sobie element wspólnie przebywanej drogi. Należą do nich m.in. procesje, droga krzyżowa, peregrynacje wizerunków i relikwii, oraz cotygodniowa wędrówka do kościoła na niedzielną Eucharystię. Gdy chodzi o tę ostatnią, autor z nieskrywaną troską zauważa, że upowszechniające się przyjeżdżanie do kościoła samochodami powoduje znaczne zmniejszenie się kontaktów wspólnotowych na kościelnej drodze i przed kościołem.

Czwarty rozdział zawiera zarys teologii pielgrzymowania. Autor przypomina, że na pielgrzymowanie składają się zwykle trzy etapy: wyjście z miejsca stałego zamieszkania, droga (wędrówka) ku zamierzonemu celowi, osiągnięcie celu (święte miejsce). Pielgrzymka symbolizuje losy ludzkości. Cała ludzkość wyszła w ręk Boga Stwórcy. Bóg nakazuje ludziom, by rozeszli się po ziemi, zaludnili ją i czynili sobie poddaną; innymi słowy, ludzie zostali wysłani przez Boga do spełnienia określonego powołania. Po wykonaniu zadania mają wrócić do Boga. Autor szczegółowo analizuje te trzy etapy. Następnie zwraca uwagę na chrystologiczne aspekty pielgrzymowania. Stwierdza, że pielgrzymowanie osiąga swój szczyt w osobie Jezusa Chrystusa, oraz że celem pielgrzymowania uczniów Chrystusa nie jest już konkretne miejsce na tej ziemi, lecz osoba samego Jezusa Chrystusa, z którym mają wejść w głęboki osobowy kontakt, a kiedyś zjednoczyć się z Nim na całą wieczność. W ziemskiej egzystencji mają go naśladować, niosąc swój krzyż, czyli wchodząc osobiście w tajemnicę Chrystusowej Paschy.

Dwa ostatnie rozdziały zawierają elementy praktyki pastoralnej. W rozdziale piątym autor prezentuje pastoralne założenia. Najpierw zastanawia się nad umiejscowieniem duszpasterstwa pielgrzymkowego w relacji do całej działalności Kościoła, dochodząc do stwierdzenia, że należy ono do duszpasterstw specjalnych w kategorii sytuacyjnych. Następnie zwraca uwagę na struktury duszpasterstwa pielgrzymkowego. W skali całego Kościoła podmiotem odpowiedzialnym jest Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, a w poszczególnych diecezjach – biskupi, którzy zazwyczaj delegują do tego zadania kapłana – diecezjalnego duszpasterza pielgrzymek. W dalszej części rozdziału autor krótko charakteryzuje specyfikę duszpasterstwa pielgrzymko-

wego i jego metody oraz wskazuje na duszpasterskie priorytety, do których zalicza głoszenie słowa, życie sakramentalne i modlitewne oraz duch diakonii.

W ostatnim, szóstym rozdziale autor przedstawia zadania duszpasterstwa pielgrzymkowego. Najpierw krótko opisuje zadania związane z poszczególnymi etapami pielgrzymki: jej przygotowaniem, pożegnaniem i wyruszeniem pielgrzymki, wędrówką do świętego miejsca, pobytem w sanktuarium, powrotem pątników, a także z dalszą nad nimi pracą. Następnie podejmuje niektóre, bardziej istotne zagadnienia duszpasterskie. Na pierwszym miejscu sytuuje troskę o zachowanie religijnego charakteru pielgrzymki. Chodzi tu głównie o to, aby inne motywacje, na przykład kulturowe, nie górowały nad kultycznymi. Trzeba także ściśle przestrzegać zasad moralności. Nie należy też ulegać presji ze strony przemysłu turystycznego. Szczególnie należy zatroszczyć się o uszanowanie sakralnego charakteru miejsc świętych, z czym wiąże się potrzeba wychowywania pielgrzymów do poczucia *sacrum*. Również szeroko oprowadza po następnych zagadnieniach, jak pobożność ludowa, kult Matki Bożej i świętych, cześć oddawana relikwiom, prywatne objawienia i cuda, znaki, symbole, ryty, dewocjalia. W końcowej części rozdziału autor podejmuje zagadnienie formacji osób zaangażowanych w duszpasterstwie pielgrzymkowym, omawia organizacyjne aspekty pielgrzymowania oraz zwraca uwagę na potrzebę współpracy w duszpasterstwie pielgrzymkowym.

Przedstawione tu skrótowo dzieło zwieńcza obszerna bibliografia zawierająca liczne dokumenty Kościoła dotyczące pielgrzymowania (ponad 50 pozycji), bogatą literaturę (ponad 100 pozycji) i pomoce duszpasterskie (25 pozycji), a także cztery aneksy, zawierające: graficzną prezentację etapów duszpasterstwa pielgrzymkowego, praktyczne wskazania dla duszpasterzy i organizatorów pielgrzymek, praktyczne uwagi dla pielgrzyma i dziesięć przykazań przewodnika po sakralnych obiektach.

Oceniając całościowo recenzowaną książkę, trzeba uznać wielkie bogactwo jej treści. Wprawdzie autor w zakończeniu pokornie wyznaje, że nie uwzględnił wszystkiego, co można by jeszcze napisać, ale przecież powszechnie wiadomo, że dzisiaj już nie da się napisać dzieła *de universo*, jak to czyniono jeszcze w średniowieczu. Do mocnych walorów książki należy silne oparcie się na nauczaniu Kościoła, stosowanie przekonującej argumentacji i komunikatywność językowa. Pewne zastrzeżenia nasuwa jedynie układ prezentowanych treści. Wydaje się, że większą przejrzystość analiz można by osiągnąć przez zaprezentowanie na początku nie tylko antropologii, ale i teologii pielgrzymowania. Dopiero na tej bazie należałoby przystąpić do wydedukowania istotnych elementów pielgrzymki, jej zdefiniowania i jej charakterystycznych cech. Wówczas uniknęłoby się powtórzeń, które przy obecnym układzie okazały się koniecznością. Mimo tej drobnej usterki lektura książki: *Jesteśmy pielgrzymami przed Tobą* – jest godna polecenia nie tylko duszpasterzom pielgrzymkowym, ale i wszystkim pątnikom oraz osobom zainteresowanym ruchem pielgrzymkowym.